

לפרשת בהר סיני – תשע"ו

ערבות הדדית

פניית אברך-חברוני

פרק כה' פסוק ל"ו נאמר: "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו"...
רש"י מפרש "והחזקת בו:"
אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד.
למה זה דומה? למשאו של החמור - עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ,
חמישה אין מעמידין אותו.
איך מזהים קושי בתחילתו?
מדוע קשה לנו להציע עזרה למי שמצוקתו רק מתחילה, למי שעוד לא נפל?
איך ניתן לדאוג לכך שמושיטי העזרה לא יתמוטטו בעצמם?

מצוות הלוואה לעני ספר החינוך מצוה 10

להלוות לעני, כהשגת היד כפי מה שצריך לו, למען הרחיב לו ולהקל מעליו אנחנו. וזאת
המצוה של הלוואה היא יותר חזקה ומחויבת ממצות נתינת הצדקה, שמי שנתגלה ונודע
דחקו בין בני אדם וגילה פניו לשאול מהן אין דחקו ואפילו כמי שעדיין לא בא לאותה בושה
וירא מהכנס בה, ואם יהיה לו מעט סעד של הלוואה, במה שירוח מעט אולי לא יצטרך לבא
לשאלה לעולם, וכשירחמנו האל בריווח ישלם נשיו ויחיה בנותר. ועל כן הזהירנו תורתנו
השלימה על זה לסעוד המך בהלוואה טרם יצטרך לבוא אל השאלה, שנאמר אם כסף תלווה
את עמי (שמות כ"ב)
ספר החינוך מצוה 10

שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו:

י [ז] שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: מעלה גדולה שאין למעלה ממנה--זה
המחזיק בידי ישראל שמך, ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה עמו שפחות, או ממציא לו
מלאכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות ולא ישאל; ועל זה נאמר "והחזקת בו, גר
ותושב נחי עמך" (ויקרא כה, לה), כלומר החזק בו שלא יפול ויצטרך.
יא [ח] פחות מזה--הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי נתן, ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו
מצוה לשמה: כגון לשכת חשיים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי והעניים
בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. וקרוב לזה--הנותן לתוך קפה של צדקה; ולא יתן אדם
לתוך קפה של צדקה, אלא אם כן יודע שהממנה נאמן וחסם ויודע לנהוג בה פשוטה כחנניה בן
תרדיון.

יב [ט] פחות מזה--שידע הנותן למי יתן, ולא ידע העני ממי לקח: כגון גדולי החכמים שהיו
הולכין בסתר, ומשליכין המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה היא, אם
אין הממנין בצדקה נוהגין פשוטה.

יג [י] פחות מזה--שידע העני ממי נטל, ולא ידע הנותן: כגון גדולי החכמים שהיו צוררים
המעות בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן, ובאין העניים ונוטלין, כדי שלא יהיה להן בושה.
יד [יא] פחות מזה--שיתן לעני בידו, קדם שישאל. [יב] פחות מזה--שיתן לו כראוי לתן לו,
אחר שישאל. [יג] פחות מזה--שיתן לו פחות מן הראוי, בסבר פנים יפות. [יד] פחות מזה--
שיתן לו, בעצב.

[טו] גדולי החכמים היו נותנים פרוטה לעני קדם כל תפלה, ואחר כך מתפללין--שנאמר "אני--
בצדק, אהזה פניך" (תהילים יז, טו).

הרמב"ם, משנה תורה, הלכות מתנות עניים, פרק י', הלכות י"ד

ע"פ רש"י - פסוקים כ"ה - נ"ה מתאר אדם שנעשה בהדרגה יותר ויותר מסכן:

1. בהתחלה הוא מוכר חלק מהשדה שלו: "כי ימוך אחיך, ומכר מאחוזתו..." ("כ"ה - כ"ח)
2. אח"כ הוא מוכר את הבית שלו: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה..." ("כ"ח -ל"ד)
3. אח"כ נגמר לו כל הכסף והוא צריך כבר לקחת הלוואה כדי לקנות אוכל: "וכי ימוך אחיך, ומטה ידו עימך, והחזקת בו... את כספך לא תיתן לו בנשך, ובמרבית לא תיתן אכלך" ("ל"ה -ל"ח)
4. אח"כ גם זה לא מספיק לו והוא נאלץ למכור את עצמו לאחיו היהודי: "וכי ימוך אחיך עימך, ונמכר לך..." ("ל"ט-מ"ו)
5. אח"כ הוא נאלץ למכור את עצמו לגוי: "וכי תשיג יד גר ותושב עימך, ומך אחיך עימו, ונמכר לגר תושב עימך, או לעקר משפחת גר..." ("מ"ז- נ"ה)

ע"פ כלי-יקר גם הביטוי שמתאר את המסכנות שלו משתנה בהתאם: בהתחלה הוא מנסה להסתיר את מצבו אבל כשהמצב נעשה גרוע יותר הוא נאלץ לחשוף אותו, כמו שכתוב "ומטה ידו עימך", "כי ימוך אחיך עימך", "ומך אחיך עימו". "וגם בזה יש הדרגה:

1. בהתחלה "כי ימוך אחיך" - הוא נעשה 'מך' (נמוך, עני) אבל זה עדיין לא ידוע לכולם (לא כתוב "עימך"): הוא בסה"כ מוכר חלק מהשדה או את הבית.
2. אח"כ "כי ימוך אחיך, ומטה ידו עימך" - הוא עדיין לא מגלה לכולם שהוא 'מך', אבל הוא נאלץ לגלות ש'מטה ידו' (חסר לו קצת כסף ביד - הוא רק צריך הלוואה).
3. אח"כ "כי ימוך אחיך עימך" - הוא כבר נאלץ לגלות לכל אחיו שהוא 'מך' לגמרי (ואין לו בכלל כסף - ולכן הוא נאלץ למכור את עצמו).
4. ואח"כ "ומך אחיך עימו" - הוא נאלץ לגלות את מצבו לא רק ליהודים אלא גם לגויים.

לסיכום בנימה אישית-

זכיתי לכתוב דבר תורה בשבת בר מצווה של שניים מבניי יוגב ועומר. פסוקים אלו רלוונטיים עבורנו בעת חינוך ילדינו הדאגה לפרט מתוך דאגה לחברה מתוקנת ומוסרית יותר מקיימת ציווי אלוקי, כיום כשכל אחד מאתנו שרוי בעשייה אישית עבורו ועבור משפחתו באה התורה ללמדנו על התמיכה והערבות ההדדית הנדרשת להחזיק באדם אחר ולתמוך בו כלכלית ונפשית זאת אמירה חזקה המביאה לידי ביטוי את "ואהבת לרעך כמוך" וכן שכל ישראל ערבים זה לזה, לאחרונה זכה אבי יעקב אברך באיש השנה של ארגון ה"ליונס" -על התנדבות בצבא ובמשטרה, תרומה לקהילה, אהבה לזולת, עזרה לאחר באשר הוא... ,חושבת אני שדוגמא אישית הינה המסר החזק ביותר שאנו יכולים להעביר לידינו-כולנו משתדלים ללכת בדרכו בעיקר בעלי.... תודה אבא יקר.